

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2*

THE PROGRAM OF ENHANCING TEACHER FOR LEARNING MANAGEMENT OF
CONTEMPLATIVE EDUCATION FOR KALASIN PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 2

กฤตชญา ชิมโพธิ์คลัง¹, สุวัฒน์ จุลสุวรรณ²
Kritchaya Chimpokhlang¹, Suwat Julsuwan²
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}
Faculty of Education, Mahasarakham University, Thailand.^{1,2}
Email : Bankoibankoi0503@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เป็นการวิจัยแบบวิธีผสม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จำนวน 320 คนผู้บริหารและครูผู้สอนจำนวน 6 คนและ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม จำนวน 9 คนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค และค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified})

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง การกำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การกำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้ และการดำเนินการเรียนรู้ ตามลำดับ 2. โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา แบ่งออกเป็น 4 Module 4) หลักการพัฒนาแบบ 70:20:10 วิธีพัฒนา ประกอบด้วย การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา การเรียนรู้เป็นกลุ่ม

การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและ 5)การประเมินผลโปรแกรม ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : 1. การพัฒนาโปรแกรม 2. สมรรถนะครู 3. การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

ABSTRACT

The research aimed to 1) study current, desirable conditions and needs for learning management of Contemplative Education and 2) develop the Program of Enhancing Teacher for Learning Management of Contemplative Education for Kalasin Primary Educational Service Area Office 2. The sample consisted of 320 teachers, 6 teachers and administrators and 9 educational experts using discussion to verify and evaluate program. Research instruments were questionnaire, semi-structured interview, focus group discussion and appropriateness and feasibility assessment of the program. The frequency, percentage, means, standard deviation, Pearson product-moment correlation, Cronbach's alpha coefficient and Modified Priority Needs Index were employed to analyze data.

The findings of this research were as follows:1. The overall of current condition for learning management of Contemplative Education was at high level, the desirable condition for learning management of Contemplative Education was at high level and needs to enhance teacher competency for learning management of Contemplative Education for teachers under the Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 by ranking from maximum to minimum following 1) Study the conditions and needs of learners, 2) Authentic Assessment, 3) Concept Attainment, 4) Instructional System Design, 5) Objectives) and 6) Learning Management. 2. The Program of Enhancing Teacher for Learning Management of Contemplative Education for Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 composed of 1) principle, 2) objective, 3) content which included 4 modules. 4)70:20:10 LEARNING MODEL, development process which included attendance training and seminar, Group learning, self-directed learning, and action learning And 5) program evaluation. The overall of the assessment of learning management of the Program of Enhancing Teacher for Learning Management of Contemplative Education for Kalasin Primary Educational Service Area Office 2 in term of appropriateness and possibility was at highest level.

Keywords : 1. Developing Program 2. Teacher Competency 3. Learning Management of Contemplative Education

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การศึกษาเป็นรากฐานและเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความทัดเทียมกับศักยภาพของคนในประเทศที่พัฒนาแล้ว จึงจะสามารถรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจในรูปแบบของการพัฒนาสร้างสรรค์นวัตกรรมต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศ ดังนั้นจึงต้องมีการจัดการศึกษาให้มีความเข้มแข็ง เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงก่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาครั้งใหญ่ในประเทศไทย โดยให้มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาครั้งสำคัญ ทั้งโครงสร้างการบริหาร การศึกษา มีการยุบรวมหน่วยงานทั้งระดับกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติและให้กระทรวงศึกษาธิการขึ้นมาทำหน้าที่แทนหน่วยงานดังกล่าว มีการปรับเปลี่ยนตำแหน่งข้าราชการครู และบุคลากรในกระทรวงศึกษาธิการใหม่ทั้งหมด ทั้งการกระจายอำนาจการบริหารงานไปสู่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา โดยมุ่งหวังให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหาร และการจัดการศึกษา ซึ่งการปฏิรูปการศึกษานั้นรัฐบาลได้ระดมทรัพยากรและสรรพกำลังจากแหล่งต่าง ๆ อย่างมากมายในอันที่จะพัฒนาครูและนักเรียนให้มีศักยภาพสูงขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

การศึกษาไทย 4.0 เป็นการศึกษายุคผลผลิตภาพที่ต้องการผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ให้ได้มากที่สุด เพื่อประโยชน์ของชุมชนตนเองและชุมชนอื่นๆ ด้วยทักษะการศึกษาที่เน้นการทำได้และลงมือทำ แล้วออกมาเป็นผลผลิตการศึกษาไทย 4.0 เน้นที่การคิดสร้างสรรค์ แล้วแปลงความคิดสร้างสรรค์เป็นผลผลิตออกมาแต่การที่จะคิดสร้างสรรค์ได้ต้องคิดวิเคราะห์ก่อนและเมื่อมีผลิตภัณฑ์แล้วผู้เรียนต้องรับผิดชอบตามมากขึ้นจึงประกอบไปด้วยแนวคิดการคิดวิเคราะห์(Critical) คิดสร้างสรรค์(Creative) คิดผลิตภาพ(Productive) และจิตสำนึกทางสังคม คิดรับผิดชอบ(Responsible) หรือการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ ทั้งนี้โรงเรียนและครูต้องจัดการศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพเพื่อให้เกิดการศึกษาเป็นไปในทิศทางที่มีคุณค่าต่อตัวผู้เรียนต่อสังคมในทางสร้างสรรค์ ต้องทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลผลิตขึ้นมาได้ (ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน และคณะ, 2559)

ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันได้มีความพยายามในการยกระดับ มาตรฐานทางการศึกษาของเด็กและเยาวชนเพื่อให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับเนื่องจากในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็กไทยในแต่ละปีผลที่ออกมามักอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน แต่การที่จะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพและมีความสมบูรณ์องกงามได้ก็จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรมและมีศีลธรรมเป็นเครื่องกำกับด้วย เพราะหากสังคมใดไม่มีคุณธรรม จริยธรรมแล้ว สังคมนั้นจะต้องเกิดความสับสน วุ่นวายไร้ความสงบสุขอย่างแน่นอน การศึกษาจึงไม่ใช่เพียงการสอนตามเนื้อหาวิชาในหลักสูตร เท่านั้น แต่ควรต้องปรับเปลี่ยนเป็นการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งควรจะไปให้ถึงทั้ง 3 ระดับคือ (1)เกิดความรู้ที่รู้ความจริง (2)เกิดปัญหาที่เชื่อมโยงความรู้ต่างๆ ได้ และ (3)เกิดจิตสำนึก เพราะความ เข้าใจตัวเองที่สัมพันธ์กับสรรพสิ่งทั้งหลาย (ประเวศ วะสี, 2562) และที่ผ่านมามีความพยายามหารูปแบบ การสอนผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรมนั้น โดยนำทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ มาพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน

จิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์ และ กระบวนการและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเองให้ตระหนักเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ เรียนรู้ที่จะรัก เรียนรู้ในการเข้าถึงความจริง เรียนรู้ที่จะยอมรับความหลากหลายทางความคิดมากขึ้น นำ ไปสู่ความตั้งใจที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน (ประเวศ วะสี, 2562) จิตตปัญญาเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงแบบมีลักษณะพิเศษคือ มุ่งเน้น พัฒนาด้านในและการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวเองอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เกิดปัญญาที่เห็นความ เชื่อมโยงของสรรพสิ่งและเกิดความรัก ความเมตตาที่อยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทำให้เกิดสำนึกที่ดีงาม และตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตนที่มีผลต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งในธรรมชาติ โดยผ่านกรรมวิธีปฏิบัติแนวจิตตปัญญา ในรูปแบบต่างๆ (ธนา นิลชัยโกวิทย์, 2551) ตั้งอยู่บนปรัชญาพื้นฐาน 2 ประการคือ 1)ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ (Humanistic Value) และ 2)กระบวนการทัศน์องค์รวม(Holistic Paradigm) (ประเวศ วะสี, 2562)

ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ที่ดีของนักเรียน ปัจจัยที่สำคัญคือความสามารถของครูในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องพัฒนาครูให้มีทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มุ่งพัฒนาเพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การจัดหลักสูตรอบรมด้านการพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ การจัดทำโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบเข้ม การสร้างคู่มือพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ใช้เองภายในหน่วยงาน เป็นต้น ซึ่งการจัดทำโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้ขึ้นใช้เองภายในหน่วยงานก็เป็นทางเลือกที่น่าสนใจ เพราะโปรแกรมพัฒนาครูด้านการจัดการเรียนรู้จะมีแบบแผนเป็นระบบระเบียบ โดยประยุกต์จากประสบการณ์ หลักการ แนวคิดทฤษฎี มาเป็นพื้นฐานของการพัฒนาโปรแกรม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด และการที่จะทำหน้าที่ให้สมบูรณ์นั้นบุคลากรทางการศึกษาโดยเฉพาะครูจะต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการเรียนรู้ แต่ในปัจจุบันครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ยังไม่ได้รับการสร้างความเข้าใจและการเตรียมความพร้อมอย่างเพียงพอในการจัดการเรียนรู้อย่างแท้จริง ส่งผลให้ผู้สอนยังไม่เข้าใจบริบทของมาตรฐานการเรียนรู้อย่างถ่องแท้เพราะการเรียนรู้ที่ระบุในมาตรฐานการเรียนรู้อาจตัวชี้วัดเน้นการปฏิบัติแต่ผู้สอนส่วนใหญ่ยังยึดติดอยู่กับความเข้าใจแบบเดิม ๆ คือ เน้นการท่องจำส่งผลให้การประเมินด้านผู้เรียนยังไม่เป็นที่น่าพอใจ ส่งผลถึงค่าเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษา ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2562 ต่ำกว่าระดับประเทศทุกรายวิชา และค่าเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต่ำกว่าระดับประเทศทุกรายวิชา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2, 2563)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้ จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยคาดหวังว่างานวิจัยนี้จะเป็แนวทางเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู เพื่อที่ครูจะสามารถพัฒนานักเรียนทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ตามแนวทางจิตตปัญญา

ศึกษาซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้จากภายในทำให้ได้มาซึ่งความรู้จากประสบการณ์และก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในตนเอง บนพื้นฐานที่เชื่อว่านักเรียนสำคัญที่สุด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

2.2 เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ซึ่งจะได้นำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาครูต่อไป

3.2 ได้โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 และนำไปใช้ในการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.3 ได้ข้อเสนอแนะโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สำหรับสถานศึกษาอื่นเพื่อนำไปพัฒนาสรรณครู

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามสภาพปัจจุบันเท่ากับ .986 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์เท่ากับ .987 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยแบ่งเป็น 2 ระยะ คือระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์เขต 2 ประชากร ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 1,890 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ปีการศึกษา 2563 จำนวน 320 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling Technique) จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าดัชนีความสอดคล้อง สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค และค่าดัชนีจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาจากโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่ดี กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอน จำนวน 1 คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง รวมเป็นผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน จาก 3 โรงเรียน รวมผู้ให้ข้อมูล

ทั้งสิ้นจำนวน 6 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบยืนยันและประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน (คนละชุด) ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

5.1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.80) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน ($PNI_{\text{modified}}=0.177$) การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง ($PNI_{\text{modified}}=0.176$) การกำหนดโมโนทัศน์ที่ต้องเรียน ($PNI_{\text{modified}}=0.173$) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}}=0.150$) การกำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}}=0.141$) และการดำเนินการเรียนรู้ ($PNI_{\text{modified}}=0.113$) ตามลำดับ

5.2 ผลการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา แบ่งออกเป็น 4 Module ได้แก่ Module 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา Module 2 ขั้นตอน การจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา Module 3 การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา Module 4 การจัดการเรียนรู้และการนำเสนอผลการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา 4) หลักการพัฒนา/วิธีพัฒนาหลักการพัฒนาแบบ 70:20:10 วิธีพัฒนาประกอบด้วย การฝึกอบรมและร่วมสัมมนาการเรียนรู้เป็นกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยมีเนื้อหาย่อยดังนี้ (1) ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม (2) เรียนรู้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาจากวิทยากรและศึกษาด้วยตนเองเพิ่มเติมจากเอกสารประกอบการบรรยาย (3) เรียนรู้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา (4) การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา (ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับวิทยากร) (5) การนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา และ (6) ทำแบบทดสอบหลังการอบรม 5) การประเมินผลโปรแกรม ประกอบด้วย การประเมินความรู้ความเข้าใจ ก่อน-หลัง การพัฒนาการประเมินความสามารถในการออกแบบจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา และการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนาผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตต

ปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด(\bar{X} = 4.56) และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด(\bar{X} = 4.61)

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 พบว่าสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน จะเห็นได้ว่าครูส่วนใหญ่ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตรงกับตัวบ่งชี้ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา แต่ยังไม่เข้าใจการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา อย่างถ่องแท้และเป็นขั้นตอน ส่วนมากใช้เป็นกิจกรรมก่อนเข้าสู่บทเรียนหรือใช้เป็นกิจกรรมในคาบลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ ทำให้สภาพปัจจุบันรายด้านยังอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้ด้วยบริบทการปฏิบัติงานและภาระงานของครู ทำให้ครูส่วนใหญ่เน้นการสอนแบบท่องจำ ตัวเตอรเพื่อให้นักเรียนทำข้อสอบได้มากกว่าที่จะมุ่งพัฒนานักเรียนจากภายในให้เกิดการตระหนักรู้และเกิดปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง เกิดจิตสำนึกที่ตื่นต่อมวลมนุษย์และสรรพสิ่งเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยปราศจากอคติ เกิดเป็นความรู้ขึ้นจากประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติ จนสามารถเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เกิดความรักและความเมตตา สามารถน้อมนำเข้าสู่ชีวิต นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าครูมีความต้องการที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา ดังที่ ฆนัท ธาตุทอง (2552) ได้อธิบายเหตุผลถึงความสำคัญของจิตตปัญญาว่า เป็นกระบวนการแห่งการเปลี่ยนผ่านเชิงคุณภาพเพื่อลดช่องว่างและข้อจำกัดของการเรียนรู้ของมนุษย์ซึ่งจะเห็นได้ว่าขณะนี้สังคมไทยมีความจำเป็นต้องก้าวพ้นข้อท้าทาย 4 ประการคือ 1) มุ่งสร้างระบบการเรียนรู้ (ระบบการศึกษา) 2) ปรับเปลี่ยนทัศนคติของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว ชุมชน สังคม ให้เป็นไปด้วยดีเท่าที่ของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน 3) ยกระดับวัฒนธรรมแห่งศักดิ์ศรี คุณค่า ดีงาม และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงเป็นวาระแห่งการอยู่รอดของสังคม 4) เสริมกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่การรู้จักความรู้ที่มีอยู่ในตัว (Tacit Knowledge) การใช้ความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดประโยชน์ได้จริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อยอดความรู้ทดลองใช้ในบริบทต่างๆ จนถึงการประมวล สังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ที่ยังประโยชน์ได้กว้างขวาง

และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การศึกษาสภาพและความต้องการของผู้เรียน การประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง การกำหนดมโนทัศน์ที่ต้องเรียน การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การกำหนดจุดประสงค์ของการเรียนรู้ และการดำเนินการเรียนรู้ ตามลำดับ ซึ่งเป็นตัวที่สื่อให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 สอดคล้องกับ

งานวิจัยของคมกริช ภูคังกิ่ง (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 เพื่อสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์สมรรถนะการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การออกแบบการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ การสร้างและพัฒนาหลักสูตร และการใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ตามลำดับ

6.2 โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ประกอบด้วย ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา แบ่งออกเป็น 4 Module ได้แก่ Module 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา Module 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา Module 3 การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา Module 4 การจัดการเรียนรู้และการนำเสนอผลการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา 4) หลักการพัฒนา/วิธีพัฒนา หลักการพัฒนาแบบ 70:20:10 วิธีพัฒนา ประกอบด้วย การฝึกอบรมและร่วมสัมมนา การเรียนรู้เป็นกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยมีเนื้อหาย่อยดังนี้ (1) ทำแบบทดสอบก่อนการอบรม (2) เรียนรู้ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาจากวิทยากรและศึกษาด้วยตนเองเพิ่มเติมจากเอกสารประกอบการบรรยาย (3) เรียนรู้ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา (4) การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา (ร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมกับวิทยากร) (5) การนำเสนอแผนการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา และ (6) ทำแบบทดสอบหลังการอบรม 5) การประเมินผล โปรแกรม ประกอบด้วย การประเมินความรู้ความเข้าใจ ก่อน-หลัง การพัฒนา การประเมินความสามารถในการออกแบบจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา และการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมพัฒนา ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่ามีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ก่อนการสร้างโปรแกรม ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบของโปรแกรมและขอข่ายเนื้อหาของโปรแกรมจนสามารถสรุปองค์ประกอบของโปรแกรมได้ 5 ส่วน จึงได้ดำเนินการสร้างโปรแกรมที่ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีพัฒนา และ 5) การประเมินผลโปรแกรม ซึ่งผู้วิจัยได้มีการวางแผนไว้อย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนในการพัฒนาที่ออกแบบมาจากการนำองค์ประกอบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติให้ได้ตามวัตถุประสงค์ ภายใต้บริบทของการพัฒนาในแต่ละองค์กรเพื่อให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ในโปรแกรม สอดคล้องกับงานวิจัย วิเชียร สมชาย (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมพัฒนาครูด้านการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีส่วนประกอบของโปรแกรมดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เป้าหมาย 4) เนื้อหา 5) วิธีการพัฒนา 6) สื่อและเครื่องมือ และ 7) การวัดและประเมินผล ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมพัฒนาครูด้านการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดทั้งนี้โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 เป็นโปรแกรมที่น่าเชื่อถือและทรงคุณค่าเนื่องจากผ่านกระบวนการ การสนทนากลุ่ม(Focus Group) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นการสัมภาษณ์และสนทนาแบบเจาะประเด็นด้วยการเชิญผู้ร่วมสนทนามารวมเป็นกลุ่มอย่างเจาะจง ตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสนทนา โต้ตอบ ถกปัญหา อภิปรายร่วมกัน แลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างกว้างขวางในประเด็นต่างๆ ตามความคิดเห็นและประสบการณ์ของผู้ร่วมสนทนา โดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจง เพื่อที่จะหาข้อมูลที่ต้องการตรงประเด็น สำหรับตอบคำถามวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ

7. องค์ความรู้ใหม่

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2

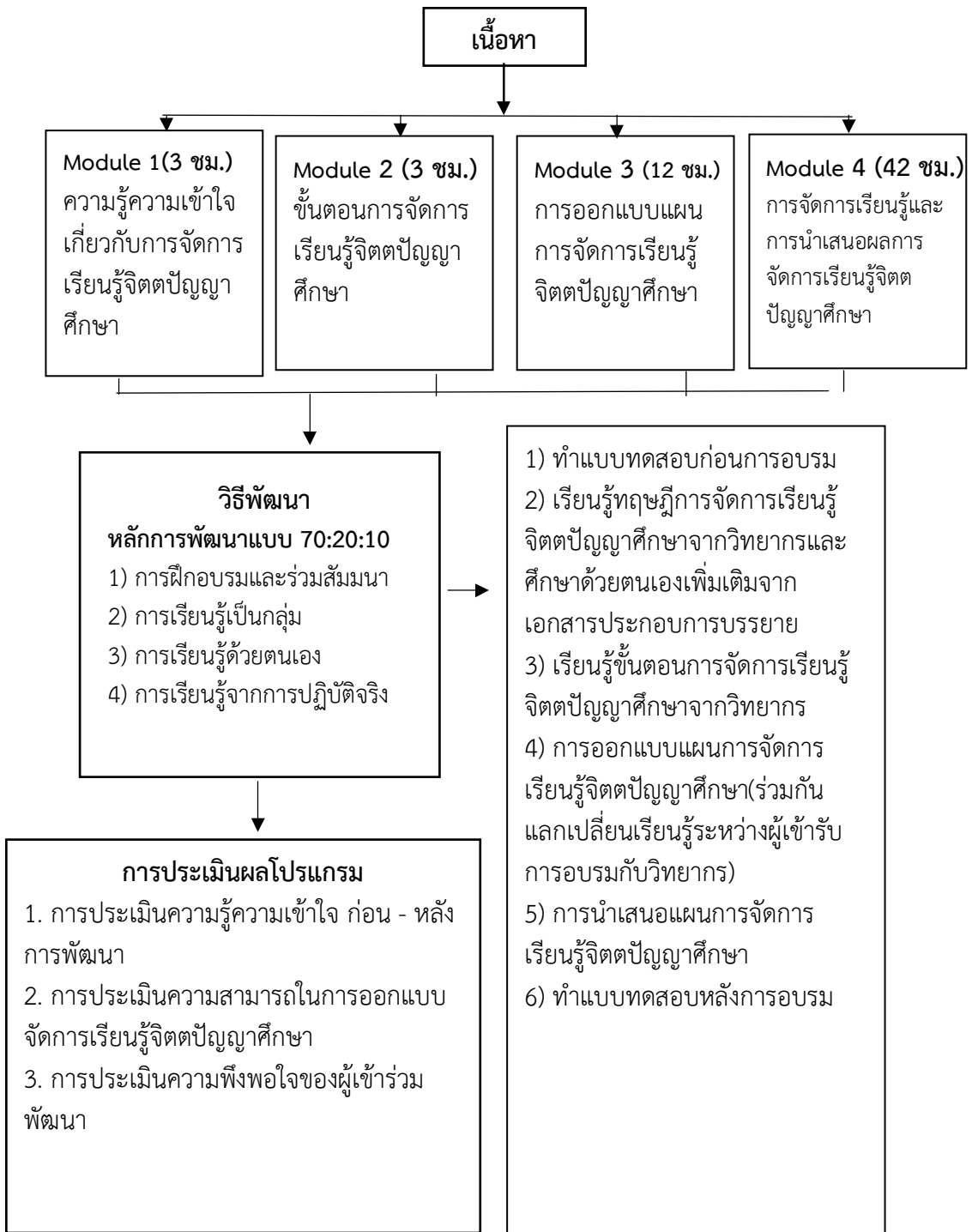
หลักการ

จิตตปัญญาศึกษา หมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาจากภายในให้เกิดการตระหนักรู้ และเกิดปัญญา เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตนเอง เกิดจิตสำนึกที่ตื่นมต่อมวลมนุษยและสรรพสิ่งเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากอคติ เกิดเป็นความรู้ขึ้นจากประสบการณ์ การฝึกปฏิบัติ จนสามารถเข้าถึงความจริงของธรรมชาติ เข้าใจตนเอง เข้าใจผู้อื่น เกิดความรักและความเมตตา สามารถน้อมนำเข้าสู่ชีวิตนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 จัดทำขึ้นเพื่อนำไปใช้พัฒนาศักยภาพครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2 ให้สามารถจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาได้ ส่งเสริมให้ครูสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้จากการพัฒนาไปดำเนินการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาครูให้มีความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา
2. เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา

ภาพที่ 1 โปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 2

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการกำหนดให้ครูเข้ารับการพัฒนาตามโปรแกรมนี้ และกำหนดเกณฑ์การผ่านการพัฒนา รวมถึงการกำหนด เป็นนโยบายให้โปรแกรมนี้เป็นเกณฑ์หนึ่งในการประเมินผลการปฏิบัติงาน และควรจัดให้มีระบบการติดตามประเมินผลการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาเป็นระยะและต่อเนื่อง มีการจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรมีความความตระหนักและพัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่องโดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (ค่า PNI) ที่มีความต้องการสูง

8.1.2 สถานศึกษา ควรจัดให้มีระบบการติดตามและประเมินผลการพัฒนาด้านการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาเป็นระยะและต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนได้เกิดความตระหนักในด้านมาตรฐานวิชาชีพและพร้อมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา ด้วยการจัดประชุมปฏิบัติการ การศึกษาด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์ และใช้กระบวนการ PLC นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ครูสามารถเลือกโปรแกรมหรือหลักสูตรการอบรมพัฒนาตามความสนใจและความถนัด

8.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมด้านการบริหารวิชาการและนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ โดยสร้างความตระหนักและจัดโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครู เป็นหลักสูตรระยะสั้นเพื่อเสริมทักษะให้กับครูอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ในฐานะผู้นำทางวิชาการ

8.2.2 ครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้และเสริมสร้างความสำเร็จให้กับผู้เรียน ควรได้รับการพัฒนาและเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดยการสร้างความตระหนักแก่ครู ให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันในการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษา โดยพิจารณาจากลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (ค่า PNI) ที่มีความต้องการสูง

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.3.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาที่เป็นลักษณะของการส่งผลทางตรงและทางอ้อม

8.3.3 ควรมีการวิจัยติดตามการนำโปรแกรมไปใช้ในการเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ

9. เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ : บริษัท สยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด.

- คมกริช ภูคองกิ่ง. (2560). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ฉันท ชาติทอง. (2552). เทคนิคการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์.
- ประเวศ ะสี. (2562). จิตตปัญญาศึกษา ปาจารย์สารฉบับศึกษาปริทัศน์ มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2563. จาก http://eduweb.kpru.ac.th/pdf/rs_23.pdf
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์ และคณะ. (2559). คิดเพื่อครู คำบรรยายระหว่างดำรงตำแหน่งประธานกรรมการคุรุสภา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิเชียร สมชาย. (2561). การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูด้านการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 2. (2563). แนะนำเขตพื้นที่. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2563. จาก <https://www.kalasin2.go.th/web/>

10. คำขอบคุณ

การวิจัยครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ จุลสุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องทุกขั้นตอนด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างดี ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม ธรรมทัศนานนท์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สินธวา คามดิษฐ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ และคณาจารย์ภาควิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษาทุกท่าน ที่ให้คำปรึกษา และคำแนะนำที่ดี ช่วยให้ผู้วิจัยได้ประสบความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน ผู้วิจัยขอขอบพระทัยของงานวิจัยฉบับนี้ เพื่อบูชาพระคุณบิดามารดา และบูรพาจารย์ทุกท่าน